

Raakun ja muiden suojeltujen lajien esiintymispaikkojen turvaamista metsätaloudessa koskeva työryhmä

MUISTIO 14.4.2025

Sisällys

Johdanto	2
Työryhmän tausta ja toimeksianto	2
Jokihelmisimpukan suojelu luonnonsuojelulain mukaan	3
Jokihelmisimpukkaa koskevan esiintymätiedon luovuttaminen luonnonsuojelun tietojärjestelmästä	4
OTSO-lajiaineistohakurajaus ja salassa pidettävät lajit	6
Oikeus saada tieto salassa pidettävästä asiakirjasta	6
Jokihelmisimpukan esiintymätiedon käsittely metsäkäyttöilmoitusten yhteydessä ...	7
Kehittämistarpeet ja työryhmän ehdotukset.....	8
Uhanalaisia eliölajeja koskevien tietojen luovuttaminen.....	8
Ilmoitusalue -tiedon ylläpitovastuu ja tietojen saatavuus	11
Lainsäädännön muutostarpeet	12
Esiintymätiedon luovuttamista koskevan menettelyn ja tietoteknisen toteutuksen sujuvoittaminen	13
Liite 1. Termit.....	16

Johdanto

Työryhmän tausta ja toimeksianto

Ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön kansliapäälliköt kutsuivat syksyllä 2024 koolle ns. pyöreän pöydän keskustelun Suomussalmen Hukkajoen tapahtumien johdosta. Keskusteluun osallistuivat mainittujen ministeriöiden lisäksi Suomen metsäkeskus, Pirkanmaan ja Kainuun ELY-keskukset, Metsäteollisuus ry., Sahateollisuus ry, Koneyrittäjät ry., MTK r.y., suurimpien metsäyritysten edustajat sekä Suomen luonnonsuojeluliitto. Keskustelussa muodostettiin yhteinen tilannekuva jokihelmisimpukan suojelun parantamiseksi tarvittavista toimista metsätaloudessa. Kehittämiskohteiksi tunnistettiin muun muassa suojelun ja metsätalouden yhteensovittamisessa tarvittavan tiedepohjaisen ohjeistuksen kehittäminen ja selkeyttäminen, esiintymien sijaintitiedon saatavuuden ja sujuvan tiedonkulun varmistaminen kaikille asianosaisille tahoille sekä luonnonsuojelulain (9/2023) valvonnan edelleen kehittäminen.

Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön kansliapäälliköiden toimeksiannosta perustettiin työryhmä, jonka tavoitteena oli tunnistaa esiintymätiedon saatavuuteen, ajantasaisuuteen, tarkkuuteen ja käytettävyyteen liittyvät puutteet sekä tiedonkulkuun liittyvät pullonkaulat, jotka poistamalla jokihelmisimpukan huomiointia ja suojelua voidaan edelleen tehostaa metsätaloudessa.

Työryhmän tehtävänä oli (1) määritellä jokihelmisimpukkatiedon saatavuuden ja laadun tavoitetila, (2) tunnistaa konkreettiset kehittämistoimenpiteet tavoitetilaan pääsemiseksi sekä (3) arvioida niiden toteuttamisessa tarvittavat resurssit.

Työryhmän jäsenet tulivat maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön lisäksi Suomen metsäkeskuksesta, Metsähallituksen Metsätalous Oy:stä ja Luontopalveluista, Suomen ympäristökeskuksesta, Pirkanmaan ELY-keskuksesta, Lajitietokeskuksesta ja Tapio Oy:stä, jonka edustaja toimi työryhmän sihteerinä. Työryhmän puheenjohtajana toimi osastopäällikkö Tuula Packalen maa- ja metsätalousministeriöstä ja varapuheenjohtajana yksikön päällikkö Erno Järvinen maa- ja metsätalousministeriöstä.¹

Työryhmä kokoontui neljä kertaa 7.2.-8.4.2025 välisenä aikana. Ensimmäisessä kokouksessa hahmotettiin ratkaisuvaihtoehtoja tiedossa oleviin ongelmiin, toisessa työstettiin ratkaisuvaihtoehtoja eteenpäin ja kolmannessa sovittiin toimenpide-ehdotuksista. Neljännessä kokouksessa hyväksyttiin työryhmän muistio.

¹ Työryhmän kokoonpano ja muut tiedot löytyvät hankeikkunasta ([MMM007:00/2025](#)).

Jokihelmisimpukan suojelu luonnonsuojelulain mukaan

Jokihelmisimpukka eli raakku on luonnonsuojelulain 69 §:n ja sen perusteella annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisesti rauhoitettu. Lain 70 §:n mukaisesti rauhoitettujen eläinten yksilöiden tahallinen tappaminen ja pyydystäminen, munien ja muiden kehitysvaiheiden ottaminen haltuun, siirtäminen toiseen paikkaan tai muu tahallinen vahingoittaminen ja yksilöiden tahallinen häiritseminen ovat kiellettyjä. Jokihelmisimpukka on lisäksi luonnonsuojelulain 75 §:n tarkoittama uhanalainen eliölaji ja 77 §:n tarkoittama erityisesti suojeltava eliölaji.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi päättää suojella erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan luonnonsuojelulain 77 §:n 2 momentin mukaisesti. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, ettei tarkoituksena ole suojella kaikkia erityisesti suojeltavan eliölajin esiintymiä ja että ELY-keskuksilla on päätöksenteossa harkintavaltaa. Päätöksessä määritellään eliölajin esiintymispaikan rajat ja päätöksen myötä esiintymispaikkaa koskee hävittämisen ja heikentämisen kieltö. Kielto tulee voimaan, kun päätös on annettu tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille. Päätöksen johdosta mahdollisesti koituva merkityksellinen omaisuuden käyttöä koskeva haitta korvataan luonnonsuojelulain 111 §:n mukaisesti. Suojelu voidaan lakkauttaa, mikäli alue on menettänyt merkityksensä eliölajin suotuisan suojelutason saavuttamiselle tai säilyttämiselle.

Jokihelmisimpukan säilyttämiseksi ja sen suotuisan suojelutason saavuttamiseksi on laadittu laajassa yhteistyössä strategia ja toimenpidesuunnitelma (Jokihelmisimpukan eli raakun suojelun strategia ja toimenpidesuunnitelma 2020–2030 - Valto). Strategia on kumotun luonnonsuojelulain (1096/1996) 47 §:n tarkoittama ohjelma. Vastaava säädös toisin muotoiltuna sisältyy voimassa olevan luonnonsuojelulain (9/2023) 18 §:ään.

Jokihelmisimpukan esiintymien määrä ja laajuus

Suomessa on 74 vesistöaluetta, joista tällä hetkellä 16:lla on tiedossa yksi tai useampi raakkupopulaatio. Kahdeksalla vesistöalueella on jäljellä vain yksi populaatio. Varmuudella tiedetään raakun kadonneen vähintään yhdeksästä vesistöstä, mutta todennäköisesti raakkua on ollut monella muullakin vesistöalueella. Tällä hetkellä (huhtikuu 2025) tiedossa olevia raakkupopulaatioita Suomessa on noin 155. Eniten raakkupuroja ja -jokia on Kemijoen, Luton, Iijoen ja Emäjoen vesistössä, joissa on yhteensä 125 raakkuvirtaa. Suurin osa nykyisistä populaatioista sijaitsee latvapuroissa alle 6000 hehtaarin valuma-alueilla.

Raakkuesiintymätietoja päivitetään vuosittain maastossa kerättävällä inventointi- ja seurantatiedolla. Inventoinneissa kartoitetaan mahdollisia ennestään tuntemattomia raakkuvesistöjä ja esiintymiä sekä tarkennetaan tiedossa olevien esiintymien tilaa ja laajuutta. Maastoinventoinneista vastaa Metsähallituksen luontopalvelut, joka tekee

inventointia myös yksityisessä omistuksessa olevilla vesialueilla. Myös ELY-keskukset teettävät raakkuselvityksiä ja kartoituksia.

Luonnonsuojelun tietojärjestelmä ja jokihelmisimpukan esiintymätieto

Luonnonsuojelun tietojärjestelmästä säädetään luonnonsuojelulain 13 luvussa. Luonnonsuojelun tietojärjestelmä koostuu tiedoista, jotka tallennetaan tai on tallennettu ympäristöministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, Metsähallituksen, Suomen ympäristökeskuksen ja Luonnontieteellisen keskusmuseon (ylläpitäjät) ylläpitämiin tietojärjestelmiin, rekistereihin ja asianhallintajärjestelmiin.

Jokihelmisimpukan esiintymätietoja käsitellään osana luonnonsuojelun tietojärjestelmää. Metsähallituksen Luontopalvelut päivittää ja ylläpitää raakkujen esiintymiä koskevaa tietoa lajiGIS-tietojärjestelmässä, jota käyttävät myös ELY-keskukset. LajiGIS-järjestelmä toimii jokihelmisimpukan esiintymispaikkatiedon primäärisenä tallennusjärjestelmänä, jonne tallennetaan uudet vuotuisissa inventoinneissa kerätyt esiintymätiedot ja päivitetään vanhojen esiintymien tietoja. LajiGIS-järjestelmään jokihelmisimpukan esiintymätietoja voidaan tallentaa pistemäisinä- ja viivamaisina ja aluemaisina tietoina. Jokihelmisimpukkaa koskevien tietojen osalta erityisen käyttökelpoisia käytännön toiminnassa ovat viivamaiset- tai aluemaiset esiintymien laajuutta vesistössä kuvaavat tiedot. Tietojärjestelmään tallennettuja tietoja voidaan tarvittaessa päivittää myös muiden kuin ylläpitäjien itsensä keräämillä tiedoilla. Muita tahoja, joilta tieto voidaan saada, voivat olla muut viranomaiset, erilaiset harrastusyhdistykset, luontokartoituksia tekevät tahot, kunnat sekä yksittäiset harrastajat. Tietojärjestelmään merkitään tiedon laatua kuvaavat tiedot tiedon lähteestä ja tiedon hankkimisen ja tallentamisen ajankohdasta.

Jokihelmisimpukkaa koskevan esiintymätiedon luovuttaminen luonnonsuojelun tietojärjestelmästä

Luonnonsuojelulain 120 §:n mukaan luonnonsuojelun tietojärjestelmän tallennetut tiedot ovat ympäristötiedon julkisesta saatavuudesta ja neuvoston direktiivin 90/313/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2003/4/EY tarkoitettuja julkisia ympäristötietoja, ellei viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) tai muussa laissa toisin säädetä. Lähtökohtaisesti ympäristötietoihin liittyvä laaja julkisuusperiaate koskee kaikkea luonnonsuojelun tietojärjestelmään tallennettua lajitietoa, ellei muussa lainsäädännössä ole säädetty siitä poikkeamisesta. Lajitietoon sovellettavista salassapidon perusteista säädetään julkisuuslain 24 §:n 14 ja 21 kohdissa. Mainitun pykälän 14 kohdan perusteella salassapito koskee asiakirjoja, jotka sisältävät tietoja uhanalaisista eläin- tai kasvilajeista tai arvokkaiden luonnonalueiden suojelusta, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi kysymyksessä olevan eläin- tai kasvilajin tai alueen suojelun. Mainitun pykälän 21 kohdan perusteella salassa pidettäviä ovat asiakirjat,

joissa lajitieto on perusaineistona tieteellisen tutkimuksen tai opinnäytetyössä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei aiheuta opinnäytetyön, tutkimuksen tai kehittämistyön suorittamiselle taikka niiden hyödyntämiselle tai sen asianmukaiselle arvioinnille tai tutkijalle taikka tutkimuksen tai kehittämistyön toimeksiantajalle haittaa.

Luonnonsuojelulain 120 §:n 2 momentin nojalla Suomen metsäkeskuksella, aluehallintovirastoilla, kunnilla ja maakunnan liitoilla, Suomen riistakeskuksella ja Turvallisuus- ja kemikaalivirastolla on salassapitosäännösten estämättä ja maksutta oikeus saada luonnonsuojelun tietojärjestelmästä tiedot, jotka ovat välttämättömiä niille säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Esimerkiksi metsäkeskuksessa salassa pidettävää metsäkeskukselle luovutettua lajitietoa käsittelevät vain ne henkilöt, joille tiedon käsittely on välttämätöntä jonkin tietyn työtehtävän, kuten metsäkäyttöilmoitusten käsittelemisen vuoksi.

Luonnonsuojelulain 117 §:n 3 momentin mukaan ympäristöministeriö, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Metsähallitus, Suomen ympäristökeskus ja Luonnontieteellinen keskusmuseo ovat kukin luonnonsuojelun tietojärjestelmän rekisterinpitäjiä järjestelmään tallentamiensa tietojen osalta. Rekisterinpitäjinä nämä tahot päättävät tietojen luovuttamisesta. Mainitut tahot voivat luovuttaa tietojärjestelmään tallennettuja lajitietoja Luonnontieteelliseen keskusmuseoon kuuluvan lajitietokeskuksen ylläpitämistä sähköisistä palveluista, jonne tietoja kootaan useista eri tietolähteistä ja tietojärjestelmistä (mm. LajiGIS-järjestelmä). Viranomaisille lajitiedot luovutetaan lajitietokeskuksen ns. viranomaisportaalista ja luovutus sisältää myös julkisuuslain perusteella salassa pidettävät esiintymätiedot.

Muut kuin viranomaiset tekevät tietopyynnön lajitietokeskuksen ylläpitämässä ja kaikille avoimessa Laji.fi-portaalissa, jonka käyttäjät voivat selata luonnonsuojelun tietojärjestelmään tallennettuja lajitietoja. Portaalissa käyttäjät voivat myös ladata lajien esiintymätietoja. Mikäli käyttäjä tarvitsee sellaisen lajin tietoja, joiden esiintymätiedot ovat salassa pidettäviä julkisuuslain perusteella, käyttäjän tulee tehdä palvelussa kirjallinen tietopyyntö.

Kunkin luovutettavaksi pyydetyn salassa pidettävän lajin esiintymätiedon luovuttamisesta päättää se tietojärjestelmän ylläpitäjä, joka vastaa kyseisen tiedon tallentamisesta ja päivittämisestä luonnonsuojelun tietojärjestelmässä. Tämän mukaisesti jokihelmisimpukan esiintymätiedon luovuttamisesta päättää Metsähallituksen luontopalvelut. Tietopyynnön voi tehdä Laji.fi-portaalissa. Laji.fi-portaalista on saatavilla havaintojen alkuperäiset koordinaatit, aineiston voi myös ladata pistemäisenä tai ""bounding box"-aluerajauksilla (ks.

<https://info.laji.fi/etusivu/paikkatieto/muut-paikkatieto-ohjeet/havaintoaineistojen-lataus-paikkatietona/>). Bounding box on yksinkertaistus tai karkea raja

monimutkaisemmasta alueesta. Jos alkuperäinen alue on esimerkiksi monikulmainen

(esim. kuntaraja, järven muoto tai metsäalue), bounding box piirtää sen ympärille suorakulmion, joka kattaa koko alueen.

OTSO-lajianeistohakurajaus ja salassa pidettävät lajit

Metsäalan toiminnan suunnittelua varten laadittuun vakioituun OTSO-lajianeistohakurajaukseen sisältyvän haun piirissä on tällä hetkellä 2227 lajia, joiden yli 800 000 havainnosta 41 %:lla tarkan sijaintitiedon saaminen edellyttää tietopyynnön tekemistä. OTSO-haun lajiluettelo on laadittu Lajiturva-hankkeessa. Käyttörajoitetun ja salaiseksi katsottavan lajitiedon luovuttamista koskevan pyynnön käsittely tapahtuu lajitietokeskuksen aineistopyyntöjärjestelmässä. Koska OTSO-aineistohakuun sisältyvät jokihelmisimpukan esiintymätiedot on toistaiseksi katsottu salassa pidettäväksi, niiden luovuttaminen edellyttää laissa säädettyä perustetta salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen ja päätöstä tietojen luovuttamisesta. Suurinta osaa jokihelmisimpukan havainnosta ylläpidetään LajiGIS-järjestelmässä ja niiden luovuttamisesta päättää tällöin Metsähallituksen luontopalvelut. Jokihelmisimpukan suojelun strategiassa ja toimenpideohjelmassa todetaan, että ”keskeinen edellytys raakun suojelun etenemiselle on lajin esiintymistä koskevan tiedon saatavuus: tiedon salaaminen on suurempi uhka lajin suojelulle kuin sen avoin saatavuus”. Strategiaan sisältyy toimenpide, jonka mukaan raakutietoa jaetaan viranomaisille ja muille toimijoille Lajitietokeskuksen kautta, minkä mukaisesti Metsähallitus on toiminut.

Lajit, joiden tarkka esiintymistieto ei ole kokonaan tai osittain avoimesti saatavilla Laji.fi-portaalissa, ovat pääsääntöisesti joko häiriöherkkiä (liiallinen kiinnostus, lintujen bongaus ja valokuvaus, jne.) ja vainon tai keräilyn kohteena olevia lajeja tai metsästyksen kohteena olevia lajeja. Osalla lajeista ainoastaan pesä- tai talvehtimispaikkojen lataaminen edellyttää erillistä pyyntöä, kun taas muunlainen tieto on avointa. Laji.fi-portaalista on saatavilla vain tietty joukko lajeja ja niiden esiintymiä koskevia tietoja. Pientä osaa salassa pidettävästä lajitiedosta ei voida luovuttaa ollenkaan laji.fi portaalin kautta.

Suurin osa lajeista, joita salassapito tällä hetkellä koskee, on lintuja (80 lajia). Nisäkkäitä on 19 lajia (naali, suurpedot, saimaannorppa, lepakot), 13 perhoslajia, 1 kovakuoriainen, 33 kasvilajia sekä yksittäisinä lajeina rupimanteri, jokirapu, raakku, verijuotikas, kyy ja rantakäärme (talvehtimispaikat) sekä Ahvenanmaalla kangaskäärme. Ns. sensitiivisten lajien luettelo ja niitä koskeva karkeistustaso tai tieto laajemmasta salassapidosta on saatavilla:

[Suomen Lajitietokeskus sensitiivinen lajitieto lajilista 2024 6.xlsx \(live.com\)](#).

Oikeus saada tieto salassa pidettävästä asiakirjasta

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen edellyttää aina nimenomaista lainsäätöä. Salassa pidettävien lajien esiintymätieto voidaan antaa, kun vireille tulee

hallintoasia, jonka yhteydessä tiedon saaminen on tarpeellista. Tällaisena hallintoasiana on pidetty metsälain (1093/1996) 14 §:n metsänkäyttöilmoitusta, jonka tekeminen on säädetty metsänomistajan velvollisuudeksi. Näin ollen kyseisen hallintoasian yhteydessä maanomistaja saa tiedon tekemättä tietopyyntöä. Julkisuuslain 12 §:ssä säädetään jokaisen oikeudesta saada tieto itseään koskevasta asiakirjasta. Tämä ei vaikuttaisi soveltuvan salassa pidettävään lajitietoon.

Salassa pidettävää lajitietoa, kuten jokihelmisimpukoiden esiintymätietoa, on luovutettu toimijoille tietopyynnön perusteella. Tieto on annettu niihin käyttötarkoituksiin, joissa esiintymätiedon saaminen katsottu tarpeelliseksi. Tietoa on luovutettu mm. metsäsuunnitteluun ja metsätaloustoimenpiteiden suunnitteluun. Epäselvää sen sijaan on, mihin laintasoiseen säännökseen tällainen salassa pidettävän tiedon luovuttamisen käytäntö perustuu. Tästä on seurannut tilanteita, jossa on epäselvää, kuinka julkisuuslain 23 §:n vaitiolovelvollisuutta ja hyväksikäyttökieltoa tulisi käytännössä soveltaa. Käytännössä tiedon paljastaminen on ollut tarpeellista, kun tieto on voinut vaikuttaa toimeksiannon, esimerkiksi metsänhakkuun toteutustapaan eli jo ennen metsäkäyttöilmoituksen jättämistä. Tiedolla voi olla vaikutusta myös myytävän puuston arvonmäärittämiseen puukauppaan liittyvää tarjousta tehtäessä eli jo ennen kuin toimeksiannosta on sovittu (epäsymmetrisen informaation ongelma). Salassa pidettävän lajitiedon luovuttamisesta metsätalouden harjoittamiseen liittyvään yksityiseen käyttötarkoitukseen ei ole erityissäännöksiä.

Jokihelmisimpukan esiintymätiedon käsittely metsäkäyttöilmoitusten yhteydessä

Metsälain 7a §:n mukaan metsäkeskuksen on ilmoitettava välittömästi maanomistajalle, tiedossaan olevalle maanomistajan edustajalle ja metsänhakkuuoikeuden haltijalle, jos metsäkeskukselle on toimitettu metsänkäyttöilmoitus, johon sisältyvällä käsittelyalueella tai sen läheisyydessä on tai sitä koskee metsäkeskuksen tiedossa oleva luonnonsuojelulaissa tarkoitettu erityisesti suojeltavan eliölajin tai suojellun luontotyypin esiintymää koskeva päätös. Edelliseen liittyen metsäkeskuksen on myös ilmoitettava välittömästi kyseisestä metsänkäyttöilmoituksesta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Koska päätöksiä jokihelmisimpukan esiintymän suojelemisesta on tehty toistaiseksi vain yksi, nykyinen menettely perustuu tavoitteeseen edistää hyvän hallinnon periaatteiden toteutumista käytännön toiminnassa.

Metsäkeskus saa viikoittain päivittyvänä sähköisenä aineistona lajitietokeskuksen viranomaisportaalista tiedot lajien esiintymistä (ml. salassa pidettävät aineistot), joita se tarvitsee sille toimitettujen metsänkäyttöilmoitusten asiatarvasta. Koska niiden ilmoitusten tunnistaminen, poiminta ja lähettäminen, jotka kuuluvat informoinnin piiriin, on toteutettu metsäkeskuksen tietojärjestelmässä automaattitoimintoina, ei pistemäistä tai viivamaista tietoa jokihelmisimpukan

kyseessä olleessa voida suoraan hyödyntää. Metsäkeskus onkin joutunut muodostamaan aluemaiset kohteet raakkuvesistöjen varrelta, joilla metsänkäyttöilmoitusten poiminta on tehty (vrt. esim. petolintujen pesäpuut). Muodostetut alueet on tarkistettu ELY-keskuksissa ennen niiden käyttöön ottamista. Todettakoon että, sen määrittely, mille alueelle luonnonsuojelulain valvontaa on tarpeellista kohdistaa, kuuluu luonnonsuojelulakia valvovalle viranomaiselle eli ELY-keskuksille.

Kehittämistarpeet ja työryhmän ehdotukset

Uhanalaisia eliölajeja koskevien tietojen luovuttaminen

Työryhmässä käsiteltiin kysymystä uhanalaisten lajien esiintymiä koskevien tietojen salassapidosta. Salassapito perustuu Julkisuuslain 24 §:n 14 ja 21 kohtiin. Lain 24 §:n 14 kohdan perusteella salassapito koskee asiakirjoja, jotka sisältävät tietoja uhanalaisista eläin- tai kasvilajeista tai arvokkaiden luonnonalueiden suojelusta, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi kysymyksessä olevan eläin- tai kasvilajin tai alueen suojelun. Salassapidon ehto ei siis täyty pelkästään siksi, että laji on uhanalainen.

Lajitietokeskus käyttää ns. sensitiivisen lajitiedon käsitettä, jolla se tarkoittaa sellaista lajitietoa, jota ei ole tarkoituksenmukaista tiedon väärinkäytösten riskin ehkäisemiseksi laittaa vapaasti ladattavaksi tietoverkkoon. Sensitiiviseksi on katsottu sellaisia lajeja koskeva tieto, joihin kohdistuu merkittävää kiinnostusta tai muuta lajisuojelun kannalta haitallista ihmistoimintaa, jota tarkkojen tietojen laittaminen tietoverkkoon ladattavaksi voi lisätä. Osa sensitiivisistä lajitiedoista täyttää julkisuuslain salassapidon vaatimukset. Sensitiiviseksi katsotut lajitiedot on määritelty laajapohjaisena asiantuntija- ja viranomaistyönä ja kunkin lajin osalta erikseen ihmistoiminnan paineita ja tiedon saatavuuden vaikutusta lajisuojelun toteutumiseen arvioiden. Sensitiivisten lajien luettelo on laadittu vuonna 2015 ja edellisen kerran ns. luetteloa on päivitetty vuonna 2024. Sensitiivisen lajitiedon käsitteen ja siihen perustuvan tiedon lajitiedon lataamisen rajoittamisen avulla on vähennetty lajitiedon väärinkäyttöihin liittyviä riskejä.

Tiedon avoimuutta rajoittavien käytäntöjen vastapainona on tarkasteltu myös lajitiedon avoimuudesta saatavia hyötyjä, kuten raakutietojen osalta on tehty lajin suojelun strategiassa ja toimenpideohjelmassa. Havaintotiedon avoimesta saatavuudesta voi olla lajin suojelulle enemmän hyötyä kuin haittaa. Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa lintutieteellisen yhdistyksen kokemusten mukaan kanahaukkojen pesätietojen aiempaa avoimempi jakelu vähensi pesiin kohdistuvia hakkuita. Se, että maanomistaja saa käyttöönsä saman tiedon uhanalaisen lajin esiintymäpaikasta kuin

viranomaisenkin, voi toimia myönteisenä kannustimena lajiesiintymän vaalimiseen tai vähentää intressiä esiintymää heikentävien toimien tekemiseen. Lajin päätymistä niiden lajien listalle, joiden esiintymispaikkatieto on salassa pidettävää, punnitaan tiedon avoimuuden ja saatavuuden rajoittamisesta saatavien hyötyjen ja haittojen välillä.

Lajisuojelun vaarantumista koskevassa julkisuuslain salassapitoperusteessa oletuksena on julkisuus. Tämä tarkoittaa sitä, ettei tieto ole salassa pidettävää, vaikkei ennakolta olisikaan ilmeistä, että tietoa voidaan käyttää vain sallitussa tarkoituksessa. Toisin sanoen lajitiedon salassapidosta luopuminen ei edellytä, että voidaan aukottomasti poissulkea tiedon väärinkäytön mahdollisuudet yksittäisissä tapauksissa, kunhan julkisuuden hyödyt ovat lajisuojelun kannalta salassapitoa suuremmat. Tästä seuraa, että salassa pidettävien lajitietojen peruste täyttyy vain tietyillä harvinaisilla ja ominaisuuksiltaan poikkeuksellisilla lajeilla.

Salassa pidettävän esiintymätiedon saatavuus yksityisille, kuten metsänomistajien ja metsätalouden toimijoille on rajoitetumpaa kuin viranomaisille ja Suomen metsäkeskukselle. Salassa pidettävän lajin esiintymätiedon saa paljastaa vain niille, joilla tietoon on oikeus. Tästä voi syntyä käytännön ongelmia ja ylimääräisiä kustannuksia esimerkiksi puukauppaa tai metsänhoitotöitä suunniteltaessa, kun vain toisella osapuolella on oikeus saada tieto esiintymästä ja suunnitelmia voidaan joutua muuttamaan jälkikäteen. Tiedon saatavuuteen liittyvät pullonkaulat lisäävät lajiesiintymien tahattoman heikentymisen ja tuhoutumisen riskiä metsätalouden toiminnassa sekä vähentävät mahdollisuuksia hyödyntää kattavasti olemassa olevia keinoja lajien esiintymispaikkojen turvaamiseksi metsien talouskäytön yhteydessä.

Toimivaltaisen viranomaisen, joka on ratkaisemassa asiaa (tässä tapauksessa uhanalaisia lajeja koskevan esiintymispaikkatiedon luovuttamista), tulee hallintolain 31§:n mukaan huolehtia asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Lajitietokeskuksen viranomaistyöryhmä on käytännössä se asiantuntijoiden joukko, joka arvioi sitä, vaarantaako tiedon luovuttaminen yleisesti ottaen ao. lajin suojelun. Yksittäistapauksissa ja yksittäisten tietopyyntöjen arvioinnista vastaa kuitenkin se viranomaisen, jonka hallussa pyydetty tieto on. Jonkin lajin yksittäinen esiintymispaikka, tai osa esiintymispaikoista, voivat olla luonteeltaan sellaisia, että niistä tiedon antaminen voi vaarantaa suojelun, vaikka yleisesti ottaen voitaisiin katsoa, että tiedot voivat olla julkisia. Tämän vuoksi viranomaisen tekee myös tapauskohtaista harkintaa. Vastaavan kaltaisia tilanteita, joissa asiantuntijoiden laatimien selvitysten pohjalta on laadittu viranomaispäätöksiä, ovat mm Syke:n laatimat luontotyyppejä koskevat kuvaukset ja toimintatapaohjeet. Niiden osalta on muodostunut oikeuskäytäntöä, kun hallinto-oikeus on ratkaisuihissaan katsonut ne parhaaksi käytettävissä olevaksi tiedoksi.

Tiedonsaanti salassa pidettävästä lajiesiintymästä, kun hakkuuoikeuden haltija ei ole tiedossa metsänkäyttöilmoitusta jätettäessä

Metsäkeskus ilmoittaa välittömästi maanomistajalle, tiedossaan olevalle maanomistajan edustajalle ja hakkuuoikeuden haltijalle sekä ELY-keskukselle, jos metsänkäyttöilmoitus kohdistuu jokihelmisimpukan tai muun menettelyn piirissä olevan eliölajin esiintymään.

On kuitenkin mahdollista, että hakkuuoikeuden haltija ei ole vielä tiedossa metsänkäyttöilmoitusta jätettäessä tai vaihtuu jättämisen jälkeen. Tällöin hakkuun toteuttajalla ei ole viranomaisen toimittamaa tietoa lajiesiintymästä, mikä synnyttää riskin lajiesiintymän säilymiselle.

Tämän riskin hallintaan on nähtävissä useita vaihtoehtoja. Mikäli raakkutiedon salassapidosta luovutaan raakkuustrategiassa todetun mukaisesti, korostuu maanomistajan vastuu informoida hakkuusoikeuden haltijaa raakusta sen huomioimiseksi hakkuun suunnittelussa ja toteutuksessa. Salassapidosta luopuminen parantaisi hakkuuoikeuden haltijoiden mahdollisuutta tarkistaa huomioitavien lajien esiintyminen itse, kun tiedon saaminen ei edellytä tietopyynnön tekemistä tiedon saamiseksi. Salassapidosta luopuminen mahdollistaisi myös raakkuesiintymätiedon lisäämisen Metsään.fi palveluun, jolloin se on käytettävissä asianosaisella maanomistajalla sekä maanomistajalta valtuutuksen saaneilla toimijoilla.

Jos raakkutiedon avointa jakamista ei pidetä mahdollisena, voidaan tietojen saatavuutta parantaa useilla vaihtoehtoisilla menettelyillä. Menettelyjen tarkoituksena on varmistaa, että viranomainen saa tiedon hakkuuoikeuden haltijasta tai hakkuuoikeuden haltija erikseen hankkii tietoa raakun esiintymistä. Mikäli tällainen menettely joudutaan rakentamaan, siinä tulisi huomioitavaksi seuraavat näkökulmat:

- Luodaan menettely, jolla varmistetaan, että toimija hakee lajitiedot ajantasaisesta tietokannasta
- Toimijalla on oikeus tarvittavien lajitietojen käsittelyyn; salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta yksityisille tarvitaan erityissäännöksiä, jos tiedot halutaan luovuttaa maanomistajille ja näiden valtuuttamille tahoille jo metsien hoitoa ja käyttöä koskevien toimenpiteiden suunnitteluvaiheessa.
- Menettely ei saa johtaa kaksinkertaiseen tai ylimääräiseen hallintomenettelyyn ELY-keskuksissa tai SMK:ssa.
- Tietojärjestelmien ja rajapinnan rakentamiseen on tarvittavat resurssit

Menettely olisi tarkoituksenmukaista laajentaa koskemaan kaikkia eliölajeja, joihin metsänkäsitteily voi vaikuttaa.

Työryhmän ehdotus

Työryhmä ehdottaa, että Lajitietokeskuksen viranomaistyöryhmä päivittää arviota siitä, onko jokihelmisimpukan esiintymispaikkatietojen salassapitoa perusteltua jatkaa. Vastaava lajikohtainen tarkastelu tehdään myös muille sensitiivisille lajeille.

Vaihtoehtoisesti mikäli jokihelmisimpukan esiintymätiedonsalassapitoa jatketaan, työryhmä ehdottaa, että käyttöön otetaan menettely, jolla varmistetaan hakkuuoikeuden haltijan tiedonsaanti myös tilanteissa, joissa hakkuuoikeutta ei ole luovutettu ennen metsänkäyttöilmoituksen jättämistä. . Menettelyä laajennetaan resurssien ja aikataulun sallimissa puitteissa koskemaan myös muiden salassa pidettävien metsälajien tarpeellisia tietoja.

Ilmoitusalue -tiedon ylläpitovastuu ja tietojen saatavuus

Ilmoitusalue on aluemainen ympäristöviranomaisen luonnonsuojelulain valvontaa varten luoma raakun esiintymiä koskeva paikkatietoaineisto (ks. Liite 1, termit). Aineisto on Metsäkeskuksen, ELY-keskusten ja Metsähallituksen käytössä. Mikäli raakun salapidosta luovutaan, voidaan kyseinen tieto avata myös muiden tahojen käyttöön.

Kun Metsäkeskukseen saapuva metsänkäyttöilmoitus leikkaa ilmoitusalueutta metsäkeskuksen järjestelmässä, järjestelmä toimittaa automaattisesti asiaan liittyvät ilmoitukset ilmoituksen alueella toimivaltaiselle ELY-keskukselle, asian osaiselle maanomistajalle ja ilmoituksen laatijalle sekä hakkuuoikeuden haltijalle, jos se on tiedossa.

Ilmoitusalue ei ole suojelurajaus tai metsänkäsittelyä ohjaava rajaus, eikä ilmoitusalueutta voi käyttää esimerkiksi virtaveden äärelle jätettävän suojavyöhykkeen leveyden määrittelyyn. Ilmoitusalue kuvaa sitä aluetta, jossa metsänkäyttöilmoituksella ilmoitettava metsänkäsittely voi useimmissa tapauksissa vaikuttaa kielteisesti esiintymän tilaan ja siten toimenpiteen toteutusta on tarpeellista arvioida myös luonnonsuojelulain näkökulmasta. Arvion ilmoitetun toimenpiteen luonnonsuojelulain mukaisuudesta tekee toimivaltainen ELY-keskus ja ohjeistaa tarpeen mukaan asianomaisia tahoja. Ilmoitusalue -paikkatietoaineisto ei ole tällä hetkellä yksityismetsätalouden toimijoiden tai maanomistajien saatavilla vaan palvelee ainoastaan metsä- ja luonnonsuojeluviranomaisten välistä yhteistyötä. Maanomistaja saa selville metsätilaansa liittyvän ilmoitusalueen ainoastaan jättämällä metsänkäyttöilmoituksen. Olisi tärkeää, että suunnitellun hakkuun kohdistuminen ilmoitusalueelle ja siitä seuraavat raakkuesiintymän huomioimisen tarpeet olisivat tiedossa jo ennen metsänkäyttöilmoituksen jättämistä.

Toisaalta maanomistajien ja toimijoiden tiedontarve liittyy edellä mainittujen ilmoitusalueiden lisäksi myös muuhun raakkuesiintymän laajuutta ja metsäkäsittelyn vaikutuksia kuvaavaan paikkatietoaineistoon. Näitä aineistoja voivat olla esimerkiksi eroosioalttiutta kuvaavat aineistot, jotka liittyvät kiintoaineen kulkeutumisen estämiseen sekä suojavyöhykkeiden toiminnan tehokkuutta kuvaavat laskennalliset rajausaineistot.

Ilmoitusalueaineistoa on tärkeää päivittää sitä mukaa, kun raakkujen esiintymätietoa päivitetään kartoitusten myötä. Ilmoitusalue -aineiston ylläpitäjän tulisi tuntea raakun ekologiaa, jotta alueet muodostuvat raakun säilyttämisen kannalta tarkoituksenmukaisesti. Alueita muodostettaessa, joudutaan muun muassa päättämään, mitkä sivujokien uomat sisällytetään ilmoitusalueeseen. Nykyisen aineiston muodostamismenetelmä on tuotettu Freshabit LIFE -hankkeessa ja osa ELY-keskuksista on muokannut aineistoa tarpeidensa pohjalta. Aineiston käyttöönotto metsäkäyttöilmoitusten poiminnassa edellyttää, että kaikki asianosaiset ELY-keskukset ovat hyväksyneet aineiston käyttöönoton.

Työryhmän ehdotus

Työryhmä ehdottaa, että ELY-keskukset, Metsähallituksen Luontopalvelut ja Lajitietokeskus sopivat ilmoitusalue -aineiston päivityksestä. Lisäksi työryhmä ehdottaa, että ilmoitusalue- aineisto tulee metsätalouden toimijoiden saataville Lajitietokeskuksen kautta.

Lainsäädännön muutostarpeet

Julkisuuslaissa säädetään viranomaisen asiakirjojen julkisuudesta. Keskeinen periaate on, että viranomaisen asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia (julkisuusperiaate). Mikäli asiakirjanjulkisuudesta poiketaan, on siitä säädettävä tarkemmin lailla. Lajitiedon salassapitoon voidaan soveltaa julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 14 kohdan ns. lajisuojeluperustetta ja tietyissä tapauksissa myös pykälän 21 kohtaa (opinnäytetyö tai tieteellinen tutkimus). Pykälän 14 kohdan salassapitoperusteen käyttäminen lajin esiintymätietoon edellyttää, että tiedon paljastaminen vaarantaa lajin suojelun. Tämän arvioiminen edellyttää kokonaisvaltaista harkintaa julkisuuden ja toisaalta salassapidon tosiasiallisten vaikutusten välillä. Arviointia joudutaan tekemään aika-ajoin eri lajikohtaisesti lajien suojelutilanteen, elinolosuhteissa tapahtuneiden muutosten sekä ihmistoiminnan vaikutusten muuttuessa.

Julkisuuslaissa säädetään salassapidon perusteiden lisäksi salassa pidettävän tiedon luovuttamisen perusteista sekä muusta salassa pidettävän tiedon käsittelystä. Tietoa salassa pidettävästä asiakirjasta saa antaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty (26 §). Salassa pidettävän tiedon luovuttamisesta yksityisiin käyttötarkoituksiin, kuten metsäsuunnitteluun, metsätien tekemiseen, hakkuun suunnitteluun tai toteutukseen ei ole erityissäännöksiä erityislaeissa kuten luonnonsuojelulaissa tai Suomen metsäkeskuksen metsätietojärjestelmästä annetussa laissa (419/2011), jäljempänä *metsätietolaki*. Käytännössä salassa pidettäviä lajitietoja on kuitenkin katsottu tarpeelliseksi luovuttaa myös yksityisiin tarkoituksiin ja sitä koskevia menettelyjä on sovellettu tietojen luovuttamiseen vakiintuneesti useita vuosia ja laajassa mitassa. Tämä on kuitenkin johtanut käytännön ongelmiin, kun lajitietoa on tarvittu ennen kuin vireille on tullut hallintoprosessi, jonka yhteydessä salassa pidettävää lajitietoa on voitu luovuttaa. Epäselvää on, kuinka (23 §) vaitiolovelvollisuutta ja hyödyntämiskieltoa

tulisi soveltaa yksityiseen käyttötarkoitukseen luovutettuun salassa pidettävään lajitietoon esimerkiksi puukaupan yhteydessä tai suunniteltaessa ja toteutettaessa alueella metsänhoitotöitä. Yksityisiin tarkoitukseen luovutettavan salassa pidettävän lajitiedon käsittelyn ehdoista tulisi säätää tarkemmin ainakin luonnonsuojelulaissa, mutta todennäköisesti myös metsätietolaissa.

Jokaisen oikeutta tarkastaa itseänsä koskevia tietoja ei ilmeisesti voida soveltaa salassa pidettävään lajitietoon, joten asianosaisen maanomistajan oikeutta tiedon saamiseen on tarkasteltava muulla perusteella. Yksityisten metsänomistajien metsienkäyttöä koskeva olennainen tieto on koottu Suomen metsäkeskuksen ylläpitämään Metsään.fi -palveluun, joka on osa metsätietojärjestelmää, josta säädetään lailla. Metsään.fi -palvelu toimii asiointipalveluna, jossa maanomistaja voi tehdä lakisääteisiä ilmoituksia ja hakea julkista tukea metsänhoitotöihin. Metsänomistajien tiedonsaantioikeuksien turvaamiseksi olisi tarkoituksenmukaista lisätä palveluun tieto niistä lajeista, joiden huomioiminen ja suojelu on säädetty lailla velvollisuudeksi. Salassa pidettävien lajitietojen näyttäminen palvelussa edellyttäisi salassa pidettävän tiedon käsittelyn edellyttämien säännösten lisäämistä metsätietojärjestelmästä annettuun lakiin.

Työryhmän ehdotus

Työryhmä ehdottaa, että YM ja MMM arvioivat, onko salassa pidettävän lajitiedon luovuttamisesta yksityisiin käyttötarkoituksiin tarpeen käynnistää lainsäädäntöhanke. Arvioinnin tulee koskea myös tietojen luovutustapoja ja siihen liittyviä tarvittavia erityissäännöksiä.

Esiintymätiedon luovuttamista koskevan menettelyn ja tietoteknisen toteutuksen sujuvoittaminen

Laji.fi-portaalissa oleva OTSO-hakutoiminto asettaa automaattisesti metsätalouden tietotarpeiden näkökulmasta määritellyt poimintaehdot käytettäväksi lajitietojen haussa. Hakutoiminnon avulla metsätalouden toimijat saavat ladattua käyttöönsä Metsätalouden uhanalaistoimintamallin mukaisen esiintymätiedon uhanalaisista, silmälläpidettävistä ja suojelluista lajeista. Hakutoiminto edellyttää nykyisellään usean haun tekemistä, jotta tiedoista saadaan suodatettua ei-toivottua tietoa, esimerkiksi lintuihin liittyvät satunnaiset havainnot.

Jotta hakutulos sisältää myös salassa pidettävät esiintymätiedot, haun tekijän tulee tehdä haun yhteydessä aineistopyyntö laji.fi-portaalin aineistopyyntöjärjestelmään. Nykyisellään OTSO-hakuehdoilla tehty tietopyynnot sisältävät lähes aina useita lajeja, joiden esiintymätiedot katsotaan tällä hetkellä salassa pidettäväksi julkisuuslain perusteella tai niitä ei ole mahdollista ladata suoraan (ns. sensitiiviset lajit), joten haku vaatii useimmiten tietopyynnön tekemisen eikä tietoja voi ladata suoraan.

Aineistopyyntöjä toteuttaneet metsäorganisaatiot ovat kertoneet kokevansa aineistopyyntömenettelyn virhealttiiksi sekä hitaaksi prosessiksi. Esiintymätietojen

päivittymisen vuoksi yritysten tulisi voida ladata aineistoja määrävälein uudestaan, mikä olisi helpointa rajapintaratkaisuin. Aineistopyynnön kautta saadut luvat aineistojen lataamiseen ovat kertakäyttöisiä. Salassa pidettävää tietoa ei saa luovuttaa edelleen, joten tietopyyntöä ei voi tehdä toisen nimissä ilman asianmukaista valtuutusta. Käytännössä kukin yritys pyytää tietoja vain omaan käyttöönsä. Pienemmiltä toimijoilta puuttuu osaamista sekä tekniset resurssit tietopyyntöjen tekemiseen ja aineiston lataamiseen. Vastaavat rajoitukset koskevat myös yksittäisiä yksityisiä maanomistajia.

OTSO-hakutoiminnolla tulevan suuren aineistomäärän muokkaaminen operatiivisessa suunnittelussa käytettäväksi paikkatietoaineistoksi tuottaa päällekkäistä työtä kaikissa aineistoja lataavissa metsäorganisaatioissa. Lajiturva-hanke päivitti metsätalouden uhanalaistoimintamallin lajilistan vastaamaan vuoden 2019 uhanalaisuuden arviointia. Lajilistalle valittiin yhteensä noin 2600 lajia niistä eliöryhmistä, joiden uhanalaisuutta on arvioitu. Lajit on ryhmitelty kolmeen luokkaan: lakisääteisesti (luonnonsuojelulain perusteella) suojeltavat lajit, vapaaehtoisuuden pohjalta turvattavat uhanalaiset lajit sekä silmälläpidettävät lajit.

Aineistohaun tuottama esiintymätieto esimerkiksi silmälläpidettäväksi luokitellun lajin esiintymästä voi olla hyödyksi maanomistajan vapaaehtoisuuteen perustuvien talousmetsien luonnonhoidon toimien kohdentamisessa, kun taas lakisääteisesti suojeltu esiintymä tulee aina ottaa huomioon ympäristöviranomaisen ohjeistuksen mukaisesti. Metsätalouden toimijat toivovat saavansa käyttöönsä esiintymätietoa, jossa lajesiintymän luokittelu on selkeää.

Tiedon käyttökelpoisuutta voidaan parantaa tekemällä OTSO-hausta uusi versio, joka tuottaa aineiston, jota toimijoiden ei tarvitse enää jatkokäsitellä nykyisessä määrin. Lajitietokeskus voi toteuttaa tarkempien hakurajauksen määrittelyn lajitietokeskuksen viranomaistyöryhmän asiantuntemukseen tukeutuen yhteistyössä metsäalan toimijoiden tietotarpeet huomioiden.

Yksityiskohtaisempi rajausta vähentää merkittävästi hakuun sisältyvien havaintojen määrää ja parantaa huomattavasti suorituskäytännön tietojen hyödyntämisessä Lajitietokeskuksen API-rajapinnan kautta. Havaintojen määrän supistuminen mahdollistaa myös lataustiedoston tarjoamisen geopackage-formaatissa, jota nykyisen Otso-rajauksen havaintomäärä ei tue.

Uuden Otso-haun toteuttaminen vaatii tarkempien hakurajauksen lisäksi myös teknistä kehitystä, sillä rajauksen toteuttaminen vaatii muutoksia Lajitietokeskuksen tietomalliin.

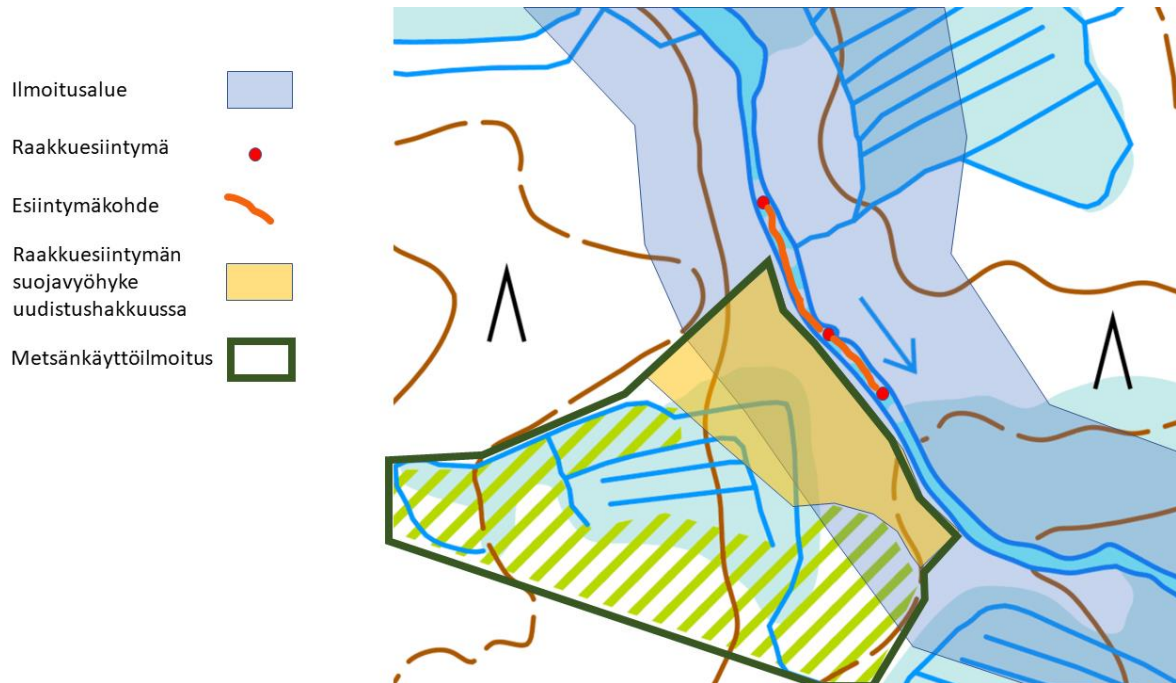
Lajitietokeskuksen aineistopyyntöjärjestelmää on mahdollista kehittää siten, että se mahdollistaa aineistopyynnön tulosten uudelleengeneroinnin ja päivittämisen voimassaoloajan puitteissa ilman uutta pyyntöä. Voimassa olevaan tietopyyntöön on myös mahdollista lisätä tietopyynnön voimassaolon jatkaminen. Lisäksi tiedon latausta on mahdollista parantaa siten, että aineistot voidaan ladata käsittelyn aikana ilman sen keskeytymistä.

Työryhmän ehdotus

Työryhmä ehdottaa, että Lajitietokeskuksen viranomaistyöryhmä laatii yhdessä metsätalouden toimijoiden kanssa Otso-hakuun uuden hakumallin, joka parantaa tiedon käyttökelpoisuutta ja, että Lajitietokeskus kehittää tietopyyntöjärjestämää niin, että se mahdollistaa tietopyyntöjen tulosten päivittämisen tietopyynnön voimassaoloaikana, tietopyynnön voimassaolon jatkamisen sekä useampana kertana tehtävän lataamisen. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriön johdolla toteutetaan metsätalouden organisaatioille suunnattu työ, jonka tavoitteena on kehittää organisaatioiden valmiuksia hankkia käyttöönsä Metsätalouden uhanalaistoimintamallin mukainen lajitieto.

Liite 1. Termit

Raakun esiintymispaikkojen turvaamisen käsitteet

Raakkuesiintymät ja esiintymäkohteet

- Raakkuesiintymä on LajiGIS järjestelmässä ylläpidetty tieto raakun esiintymästä
- 1440 havaintoa (888 piste-, 538 viiva- ja 14 ruutugeometriaa)
- Raakkuesiintymät luetaan kerran viikossa Lajitietokeskukseen (laji.fi), jonka kautta metsätalouden toimijat saavat tiedon raakkuesiintymistä
- Tarkan aineiston saaminen edellyttää aineistopyyntöä
- Raakkuesiintymistä on LajiGISissä muodostettu virtauoman mukaisia esiintymäkohteita (seurantakohteita), jotka ovat vähintään ylimmän ja alimman havaintopaikan välisiä jokiosuuksia. Esiintymäkohteet eivät siirry Lajitietokeskukseen. Ilmoitusalue on muodostettu esiintymäkohteiden perusteella.

Ilmoitusalue

- Ilmoitusalue on ELY-keskuksen määrittelemä alue, joita leikkaavat metsänkayttöilmoitukset ELY haluaa omaan sekä maanomistajan ja hakkuuoikeuden haltijan tietoon
- Ilmoitusalueen tarkoituksena on luonnonsuojelulain valvonta. ELY arvioi tapauskohtaisesti, onko ilmoitusalueeseen osuneeseen metsänkayttöilmoitukseen tarvetta reagoida luonnonsuojelulain noudattamisen varmistamiseksi.

- Ilmoitusalue on eri asia, kuin hakkuissa raakkuvirran reunaan rajattava suojavyöhyke. Ilmoitusalueet eivät ole suojelurajauksia. Niiden perusteella tunnistetaan ne metsäkäyttöilmoitukset, jotka vaativat tarkempaa arviointia siitä, voidaanko hakkuut toteuttaa ilmoitetulla tavalla, vai pitääkö niiden toteutustapaa muuttaa.
- Alun perin Freshabit LIFE-hankkeessa tehty 50 metrin ilmoitusalue -aineisto raakkuvesistöjen ranta-alueille. Metsäkeskus on tuottanut aineiston, ELY-keskukset ovat muokanneet tarpeidensa pohjalta ja toimittaneet muokatun aineiston Metsäkeskukseen.
- Ilmoitusalue -aineisto on toistaiseksi ollut ainoastaan viranomaisilla käytössä oleva aineisto. Metsätalouden toimijat (pl. Metsähallituksen Metsätalous Oy) eivät ole saaneet sitä käyttöönsä.

Raakkuesiintymien suojavyöhyke ja huomiovyöhyke

- Metsänhoidon suositusten mukaan raakkualueella toimiessa metsänkäsittelyn vesistövaikutuksia vähennetään jättämällä riittävän leveä suojavyöhyke. Suojavyöhykkeen jättämisessä noudatetaan viranomaisen antamia vapaaehtoisia ohjeita. Esimerkiksi viranomaisohjeen mukainen riittävä suojavyöhyke on vähintään 45 metriä leveä.
- Metsähallitus Metsätalous Oy on määrittänyt omassa ohjeistuksessaan raakkuesiintymien suojavyöhykkeet (45 m) metsäkäsittelyn ulkopuolelle rajattaviksi alueita raakkuesiintymän välittömässä läheisyydessä.
- Metsähallitus Metsätalous Oy käyttää suunnittelujärjestelmässään merkintää ”raakkuesiintymien huomiovyöhyke”, joka koostuu ilmoitusalueesta täydennettynä Metsähallituksen omalla puskuroinnilla. Huomiovyöhykkeiden leveys on 50 metriä uoman molemmin puolin ja ne ovat usein laaja-alaisia (ylä- ja/tai alavirran suuntaan esiintymästä). Huomiovyöhyke on informatiivinen merkintä. Toiminta huomiovyöhykkeellä suunnitellaan Metsätalous Oy:n ja Luontopalvelujen yhteistyönä.

OTSO-haku

- Laji.fi-portaalissa oleva hakutoiminto, joka asettaa automaattisesti metsätaloustaloudessa tarvittavat havaintorajaukset
- Perustuu Uhanalaisten lajien esiintymien turvaaminen metsätaloudessa – Lajiturva-hankkeessa 2019–2021 laadittuun lajiluetteloon
- Tuottaa havaintoaineiston, jota käyttäjän tulee vielä rajata omissa järjestelmissään

Aineistopyyntö

- Laji.fi-portaalissa selataan havaintotietoa, joka on kaikille näkyvissä ja ladattavissa avoimena datana. Sensitiivisten lajien paikkatietoja on kuitenkin karkeistettu avoimessa aineistossa.
- Havaintoaineistojen lataaminen metsätalouskäyttöön Laji.fi-portaalista siten, että mukana tulee myös salassa pidettävä tieto, vaatii aineistopyynnön tekemisen.
- Aineistopyynnön tekeminen alkaa aineiston rajauksella ja pyynnön tilaamisella Laji.fi -portaalissa.

Aineistopyyntöjärjestelmä

- Järjestelmä mahdollistaa salassa pidettävän lajiesiintymätiedon välittämisen myös muille kuin viranomaisille.
- OTSO-hakuun liittyvä Aineistopyyntö viimeistellään Aineistopyyntöjärjestelmässä
- Järjestelmään kirjataan aineiston käsittelijöiden tiedot, tiedon käyttötarkoitus ja käyttötapa sekä perustelut
- Lajitietokeskus välittää tiedon pyynnöstä automaattisesti aineistojen omistajille. Aineistojen omistajat hyväksyvät tai hylkäävät pyynnön aineistopyyntöjärjestelmässä. Omistajat voivat myös kysyä tarkentavia lisäkysymyksiä.
- Aineiston pyytäjä saa tiedon päätöksistä sähköpostilla.
- Kun hakemus on kokonaan käsitelty, sähköpostiin saapuu siitä ilmoitus. Tämän jälkeen muodostetaan ladattavat tiedostot hyväksytyistä aineistoista tai aineisto on käytettävissä rajapinnan kautta.

Metsätalouden uhanalaistoimintamalli

- Metsä- ja ympäristöhallinnon laajana yhteistyönä vuosina 2007–2010 kehitetty toimintamalli ympäristöhallinnon keräämien uhanalaisten lajien esiintymätietojen siirtoon ja käyttöön metsäorganisaatioissa.
- Toimintamalli antaa ohjeita, miten uhanalaisten lajien esiintymätiedot voidaan ottaa huomioon metsätalouden eri suunnittelu- ja toteutustilanteissa.
- PEFC-sertifikaatti velvoittaa organisaatioita toimintamallin mukaisiin käytäntöihin uhanalaisten lajien esiintymäkohteilla
- Toimintamalli päivitettiin 2019-2021 Lajiturva-hankkeessa
- Toimintamallin ylläpidosta vastaa maa- ja metsätalousministeriö

Lajiturva

- Vuosina 2019-2021 MMM:n METSO-rahoituksella toteutettu valtakunnallinen luonnonhoidon kehittämishanke (Tapio, SMK, Syke)
- Lajiturva uudisti toimintamallin uhanalaisten lajien turvaamisesta metsätaloudessa
- Toimintamallin lajilista päivitettiin vastaamaan uusinta vuoden 2019 uhanalaisuuden arviointia. Lajilistalle valittiin yhteensä noin 2600 lajia niistä eliöryhmistä, joiden uhanalaisuutta on arvioitu. Lajilistalle otettiin mukaan lakisääteisesti (luonnonsuojelulain perusteella) suojeltavat lajit, vapaaehtoisuuden pohjalta turvattavat uhanalaiset lajit sekä silmälläpidettävät lajit
- Lisätietoa https://tapio.fi/wp-content/uploads/2021/08/Lajiturva_opas_2021.pdf

Sensitiivinen lajitieto

- Suomen Lajitietokeskuksen viranomaistyöryhmässä on sovittu lajeista, joiden havainnot koskevia paikkatietoja karkeistetaan tai näyttämistä ja lataamista rajoitetaan Laji.fi -sivustolla. Alkuperäiset, karkeistamattomat tiedot ovat kuitenkin viranomaisten saatavilla päätöksenteon tukena.
- Sensitiivistä tietoa suojataan joko paikkatietoa karkeistamisella tai tietojen salassapidolla.
- Sensitiivisen lajitiedon käsitettä ei käytetä lainsäädännössä. Sensitiivinen lajitieto on sellaista tietoa, joka ei ole vapaasti saatavilla tietoverkossa. Sensitiivisen lajitiedon käsite sisältää myös julkisuuslain perusteella salassa pidettävät esiintymätiedot. Salassa pidettävän lajitiedon luovuttamiseen sovelletaan julkisuuslain salassa pidettävän tiedon luovuttamista koskevia säännöksiä.
- Sensitiivisen tiedon luetteloa tarkastellaan säännöllisesti mahdollisten päivitystarpeiden huomaamiseksi. Luetteloa on viimeksi päivitetty kesäkuussa 2024.
- <https://laji.fi/about/709>